

УДК 343.985
DOI 10.32782/2663-5666.2023.4.6

СИНЕРГЕТИЧНИЙ ТА АКсіОЛОГіЧНИЙ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ВЧИНЕНИХ ДІТЬМИ

Вступ. Методологія є фундаментальним інструментарієм забезпечення результативності та об'єктивності в межах будь-якої площини. На сьогоднішній день вже сформовано універсальне уявлення про сукупність методів та фундаментальних підходів, які мають застосовуватись вченими під час здійснення наукових розвідок. Водночас, не дивлячись на фактично єдину сукупність таких методів, вони можуть та повинні відрізнятись як в межах різних галузей знань, так і в контексті дослідження окремих проблем. Необхідно зауважити і на тому, що для науки кримінального процесу методологія тлумачиться більш широко, диференціюючись на науковий та практичний напрям. Науковий напрям передбачає створення алгоритму дослідження проблем кримінального процесу та створення нових чи удосконалення вже існуючих способів їх вирішення. Практичний напрям є більш вузьким та спрямований на вирішення методологічних проблем здійснення кримінального провадження на всіх його стадіях.

Ураховуючи сучасний стан функціонування держави, загострений військовими діями та економічним дисбалансом, перед кримінальним процесом постає низка нових, інколи – нетипових завдань, спрямованих на вирішення проблеми здійснення кримінального провадження в умовах, обмежених дією особливого правового режиму воєнного стану. Однією із таких проблем (яка існує вже протягом тривалого часу та була лише інтенсифікована військовою агресією російської федерації) є удосконалення порядку досудового розслідування кримінальних правопорушень, вчинених неповнолітніми особами. В контексті наведеного очевидно є потреба у методологічному забезпеченні наукових розвідок в цій царині, що надасть можливість отримати об'єктивні результати, які можуть бути впроваджені у правоохоронну площину.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Протягом останніх років проблема зло-

чинності дітей залишається актуальною в межах наукових праць вчених-фахівців із різних наукових спеціальностей. Особливості розслідування таких суспільно небезпечних діянь були предметом дослідження таких науковців як О.М. Бандурка, А.Ф. Волобуєв, В.А. Журавель, В.О. Коновалова, М.І. Панов, М.А. Погорецький, М.В. Салтевський, Р.Л. Степанюк, В.В. Тіщенко, В.Ю. Шепітько тощо. Проте методологія дослідження кримінальних процесуальних особливостей досудового розслідування кримінальних правопорушень, вчинених дітьми залишається не в повній мірі дослідженою, що і зумовлює актуальність цієї статті.

Метою статті є дослідження синергетичного та аксіологічного підходів до визначення особливостей досудового розслідування кримінальних правопорушень, вчинених дітьми

Викладення основного матеріалу. Так, традиційно, методологія будь-якого наукового дослідження передбачає застосування комплексу загальнонаукових та спеціальних методів, а також наукових підходів в межах яких ці методи актуалізуються та набувають результативності.

О.П. Корецький звертає увагу на те, що можна зазначити, що введення окремих елементів у методологію не повинно бути здійснено тому, що в такому разі методологія зливається з предметом науки. Перший елемент методології заснований на системному підході, який зумовлюється системою наукового пізнання, що має власні інтегративні закономірності. Ці закономірності зумовлені взаємодією її компонентів, зв'язками і відносинами, в які вони вступають у рамках єдиної системи, мають свої властивості, відмінні від їхнього існування. Теоретичний підхід визначає загальні, спеціальні та приватні методи процесу пізнання. Фундаментальні, загальнотеоретичні концепції визначають методи пізнання, які зберігають власну самостійність і виступають як загальні філософські закони або категорії, висвітлюючи загальні, приватні

методи у конкретних обставинах. Другий елемент методології – стадійність пізнання. Перша стадія пізнання включає в себе отримання повної, об'єктивної, достовірної інформації, друга – включає порівняльний аспект. У цьому разі інформація аналізується з метою виявлення розбіжностей. Наступна стадія побудована на підставі узагальнення стійких ознак, отриманих під час порівняння. Закінчується стадійність визначенням абстрагування та формуванням узагальнених результатів. З основними стадіями пізнання співвідносяться методологічні рівні [1]. Необхідно зауважити, що безпосередньо кримінальний процес в його широкому тлумаченні заснований на синергетичному підході, який забезпечують реалізацію його завдань та функцій незалежно від умов, в яких здійснюється кримінальне провадження та судовий розгляд, а також факторів, таких як вид кримінального правопорушення, його об'єктивні та суб'єктивні ознаки. Таким чином, через синергетичний підхід забезпечується невідворотність кримінальної відповідальності та покарання.

Водночас безпосередньо наука кримінального процесу, враховуючи особливості становлення, розвитку та сучасного стану повинна передбачати забезпечення дослідження актуальної проблематики на трьох рівнях: 1) **базовому (понятійно-категоріальному)**, спрямованому на створення та забезпечення науки основними дефініціями, необхідними для пояснення процесів та явищ процесуального права, визначення їх відмінності від матеріального; 2) **системоутворювальному**, спрямованому на забезпечення спільного функціонування різних кримінальних процесуальних інституцій та їх дослідження із застосуванням різних наукових підходів з метою встановлення внутрішньої (кримінальної процесуальної) та зовнішньої (із нормами матеріального (кримінального) права) кореляції; 3) **функціонально-логічному**, необхідному для забезпечення якості реалізації кримінальним процесуальним законодавством своїх безпосередніх завдань.

Проблематика розгляду методології дослідження кримінальних процесуальних особливостей досудового розслідування кримінальних правопорушень, вчинених дітьми зумовлений специфікою кримінального провадження щодо неповнолітніх осіб, котра в першу чергу повинна розглядатись крізь призму аксіологічного та синергетичного підходів. Аксіологія надає можливість зберігати традиційний для україн-

ської юридичної науки підхід до розуміння дитини як привілейованого суб'єкта кримінальної відповідальності, що передбачає потребу в низці додаткових заходів, спрямованих на забезпечення кримінального провадження (наприклад, проведення комплексної психолого-психіатричної і психологічної експертизи неповнолітнього підозрюваного чи обвинуваченого, забезпечення участі законного представника, педагога, психолога або лікаря в допиті неповнолітнього підозрюваного чи обвинуваченого тощо). Синергетика дозволяє створити кримінальну процесуальну норму, яка б відповідала потребам сучасної держави та суспільства.

В контексті вищенаведеного в останні роки вчені-процесуалісти часто звертаються до поняття «біфуркації» кримінального процесу, під якою у більшості випадків розуміється функціонування останнього в ускладнених умовах. Теоретично, саме біфуркація надає можливість диференціювати кримінальні процесуальні норми в залежності від умов, в яких вони функціонують. Актуальним прикладом останньої тези є передбачення законодавцем спеціальної форми досудового розслідування (*in absentia*). Кримінальний процесуальний кодекс було доповнено відповідним розділом у 2014 році відповідно до Закону України від 07.10.2014 № 1689-VII «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо невідворотності покарання за окремі злочини проти основ національної безпеки, громадської безпеки та корупційні злочини». Такий підхід мав за мету створення умов, для проведення розслідування кримінальних правопорушень за відсутності можливості доступу до окремих територій та осіб, причетних до вчинення суспільно небезпечних діянь, що надало можливість забезпечити реалізацію принципу невідворотності кримінального покарання (що набуло особливої актуальності після повномасштабного вторгнення російської федерації в Україну).

Схожу думку висловлює і Г.К. Тетерятник. Розглядаючи проблеми уніфікації та диференціації процесуальної форми крізь призму синергетичного підходу, вчена вказує на те, що виокремлення специфіки реалізації кримінальним процесуальним законодавством своїх завдань має безпосередній зв'язок із біфуркацією кримінального процесу. Важко не погодитись із думкою про те, що кількість злочинів проти основ національної безпеки України та міжнародного правопорядку, злочини, пов'язані

з терористичною діяльністю, які несуть високу суспільну небезпеку, за останні роки значно зросла, на що вплинули внутрішні та зовнішні соціально-політичні фактори. У той же час існуючі кримінальні процесуальні інститути виявили свою неспроможність ефективно реагувати на ці перетворення. Відтак, відсутність відповідних елементів у самій системі вказали на її неефективність щодо цих факторів. Неможливим стало притягнення таких осіб до кримінальної відповідальності, забезпечення невідворотності покарання, охорона прав і законних інтересів особи, суспільства та держави від цих видів кримінальних правопорушень. Виникла необхідність управління системою ззовні – внесення відповідних змін до КПК України, визначення механізму, який би сприяв функціонуванню системи щодо вирішення загальносистемних та інституційних завдань [2].

Синергетика в межах методології дослідження проблем досудового розслідування кримінальних правопорушень, які вчиняються дітьми забезпечує можливості виокремлення таких умов функціонування кримінального процесу:

- 1) визначення та вивчення рівнів організації ювенальної кримінальної процесуальної системи та структури суб'єктів реалізації процесуальної політики в частині здійснення кримінальних проваджень відносно дітей; 2) визначення та забезпечення належної кореляції між положеннями матеріального кримінального права, присвяченими особливостям кримінальної відповідальності та покарання неповнолітніх осіб та нормами кримінального процесуального права; 3) забезпечення функціонування ювенальної кримінальної процесуальної системи в умовах біфуркації кримінального процесу; 4) забезпечення кореляції між стадіями кримінального провадження щодо дітей.

Що стосується четвертого пункту, необхідно звернути увагу на думку Ю.В. Циганюк, яка вказує, що дослідження системи кримінального процесу через використання синергетичного підходу важливе з точки зору визначення внутрішньої побудови цієї системи та взаємозв'язків між її компонентами й елементами з метою використання такого підходу як для теоретичного, так і практичного способів вирішення проблем, що виникають у науці кримінального процесу та у правозастосовній практиці. У процесі функціонування кримінальна процесуальна система набуває певних властивостей, що притаманні лише їй, а не окремим її компонентам. Прояв такої синергетики відбувається в по-

рушення математичних законів, відповідно яких сума складових компонентів дорівнює цілому. У цьому випадку сума складових компонентів не дорівнює кримінальній процесуальній системі. Кримінальна процесуальна система за рахунок власних функцій і власної соціальної значущості змістовніша, ніж сукупність її складових (її внутрішніх підсистем, компонентів і елементів), в цьому проявляється її емерджентність. Полікомпонентність кримінальної процесуальної системи проявляється через внутрішні взаємозв'язки складових компонентів та елементів, які насамперед наділені багатьма властивостями, а також їм притаманна низка ознак, між ними та у середині них існує чимало взаємозв'язків. Наприклад, система стадій кримінального процесу взаємодіє з системою учасників кримінального провадження, системою гарантій прав людини, засад кримінального провадження і тому подібне. Отже, вищезазначене дозволяє визначити кримінальну процесуальну систему як динамічну, з динамікою всередині і ззовні. Динаміка всередині кримінальної процесуальної системи – це взаємодія її складових як всередині себе, так і між собою. А варіанти вибору власної поведінки учасниками кримінального провадження, диспозитивність – це прояв можливої динаміки розвитку і використання систем, що є складовими кримінальної процесуальної системи. Стадії кримінального провадження є класичним прикладом динаміки кримінального процесу зсередини [3]. Сучасне уявлення про синергетику у її класичному розумінні надає можливість як комплексно оцінити ступінь розвитку кримінального процесуального законодавства, так і кожен процесуальний інститут окремо, із урахуванням політичних та економічних тенденцій. Із прийняттям нового Кримінального процесуального кодексу України було майже повністю змінено підхід до змісту стадій кримінального провадження, які були розділені між собою закриттям кримінального провадження або направленням до суду обвинувального акту, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, клопотання про звільнення особи від кримінальної відповідальності, клопотання про закриття кримінального провадження. Наявність цього диференціюючого компоненту утворює системність кримінального процесу його єдність та одночасно багатоаспектність.

О.Ю. Хабло, О.В. Максименко О.В. та О.В. Кубарева вказують, що не дивлячись на

формалізм кримінального процесу, кожна його стадія має людиноцентричний характер. Зокрема, уповноважена особа, яка керує процесом під час кримінального провадження, приймає рішення щодо обмеження права на свободу та особисту недоторканість фігуранта кримінального правопорушення. Кожна правова система має свої особливості визначення критеріїв балансу приватних та державних інтересів у кримінальних провадженнях. Вчені також звертаються до зарубіжного досвіду. Так, англо-американському процесуальному праву відомий інститут Habeas Corpus, який полягає в тому, щоб затримана особа у найкоротший строк була доставлена до суду, який має перевірити законність підстав утримання її під вартою. Визнаючи цей припис обов'язковим, Конституція США закріпила і виняток з нього, визначивши, що Habeas Corpus не може припинитися, за винятком випадків заклоту або вторгнення, коли цього вимагає громадська безпека (ст. 1 розділ 9). Це було обумовлено тим, що під час Громадянської війни в США питання про призупинення Habeas Corpus виникло як невідкладна державна проблема, яка викликала серйозні дебати. Зокрема, Авраам Лінкольн 1862 року проголосив призупинення Habeas Corpus по відношенню до всіх заарештованих або тих, хто під час заклоту буде поміщений в будь-який форт, табір, арсенал, військову в'язницю або інше місце ув'язнення військовими властями чи за вироком військового суду чи військового комісара. Щоб послабити напруження дебатів і розвіяти сумніви в законності актів глави держави Конгрес у 1863 році прийняв закон, який на час заклоту уповноважував президента призупиняти Habeas Corpus на всій території США. Застосовуючи ці повноваження, президент Лінкольн 15 вересня 1863 оголосив про призупинення Habeas Corpus у справах осіб, звинувачених у злочинах, пов'язаних з веденням війни. Вищенаведений приклад свідчить, що у випадках загрози державній безпеці державні інтереси постають вище за приватні [4]. Аксіологічний підхід в юридичній науці, особливо, якщо мова йде про норми процесуального права забезпечує диференціацію способів забезпечення порядку реалізації законодавством своїх завдань відповідно до об'єктивних та суб'єктивних факторів, які мають безпосереднє відношення до кримінального правопорушення. Відповідно до міжнародних стандартів та рекомендацій, провідним принципом відправлення правосуддя відносно дітей є забезпечення їх благополуччя шляхом засто-

сування мінімально репресивних заходів та обрання альтернативних покаранню заходів. Крізь призму цих стандартів відтворюється аксіологічний підхід, який пом'якшує імперативність норм кримінального та кримінального процесуального законодавства.

Аргументом на користь наведеної вище тези є приклад із практики ЄСПЛ. Так, у рішенні ЄСПЛ по справі «Д.Л. проти Болгарії» (D.L. v. Bulgaria), № 7472/14 від 19 травня 2016 р. підтверджується намір Суду дбати про те, щоб поміщення неповнолітнього до виховної установи закритого типу було пропорційним крайнім засобом, що вживається в кращих інтересах неповнолітнього, а також про те, щоб характер режиму тримання відповідав його меті, а саме – забезпеченню виховання особи. Дослідження Судом цих питань було зосереджене на конкретних фактах справи з врахуванням також і певної дискусії, що відбулася стосовно характеру дотичного законодавства, чинного на час подій, та характеру виховання, яке пропонувалося в цій установі. Суд наголосив на наступних чинниках: заявниця була здатна навчатися за шкільною програмою, отримувала допомогу в подоланні труднощів навчання та отримала професійний фах. Суд дійшов висновку, що поміщення заявниці до даного закладу мало на меті забезпечити її освіту та захист, а не покарати її, як це стверджувала вона. Суд також зазначив, що рішення про її поміщення до установи було прийняте за результатами судового слухання змагального характеру, в ході якого були розглянуті всі варіанти роботи над поведінкою заявниці, а також зважені ризики, до яких вона була уразлива з огляду на те, що саме відповідає її найкращим інтересам [5]. Отже, наведений приклад міжнародної практики дозволяє констатувати, що під час відправлення правосуддя суд намагається уникати необґрунтованої ізоляції неповнолітнього кримінального правопорушника від суспільства, навіть у випадках, коли мова йде про виховні установи закритого типу. Із урахуванням такої позиції можна говорити про наявність кореляції між аксіологією та принципом пропорційності та співрозмірності тяжкості кримінального правопорушення та заходом, який обирається для покарання особи, яка його вчинила.

Н.Р. Бобечко розглядає аксіологію кримінального процесу крізь призму принципу справедливості, вказуючи, що справедливість, як цінність кримінального провадження, впливає як на правову реальність (кримінальне процесу-

альне право, його правотворчість та правореалізацію), так і на її ідеальне відображення (правосвідомість). Тому її функція у кримінальному провадженні не обмежується лише наявністю справедливого кримінального процесуального закону та справедливого його застосування. Справедливість у кримінальному провадженні також виконує: а) системоутворюючу функцію; б) правогарантуючу функцію; в) функцію визначення меж свободи угляду та легітимації правозастосування і його результатів; г) оцінну функцію. Справедливість визначає модель кримінального провадження, його побудову і структуру, зміст норм кримінального процесуального права. Кожен елемент системи кримінального процесу (стадія, кримінальне процесуальне провадження), порядок регламентації кримінальної процесуальної діяльності, зміст норм та інститутів кримінального процесуального права мають бути сформульовані у такий спосіб, щоб судовий розгляд та вирішення кримінального провадження були справедливими. Відтак й аналіз змісту кримінального процесуального закону повинен вестися з позиції справедливості, гуманності. Зв'язок кримінальної процесуальної норми та справедливості має двосторонній характер. Норма права є одним із засобів досягнення ідеалу соціальної справедливості в суспільстві, натомість справедливість є засобом забезпечення соціальної цінності кримінальних процесуальних норм та кримінального провадження загалом [6]. Отже, *аксіологія в методології дослідження кримінальних процесуальних особливостей досудового розслідування кримінальних правопорушень, вчинених дітьми спрямована на забезпечення досягнення таких завдань*: 1) отримання знання щодо реалізації фундаментальних принципів кримінального процесу, зокрема – принципу гуманізму, економії кримінальної репресії та принципу справедливості в інтересах дітей; 2) отримання знання щодо пріоритезації приватних інтересів дитини над інтересами держави під час різних

стадії кримінального провадження; 3) отримання знання щодо можливостей удосконалення сутності та змісту кримінального провадження щодо дітей в умовах дії особливих правових режимів для забезпечення захисту їх найважливіших інтересів. Аксіологія кримінального процесу надає можливість виокремити дітей серед інших суб'єктів кримінальної відповідальності.

Висновки. Таким чином, проведене дослідження дозволило підсумувати, що синергетичний та аксіологічний підходи до визначення особливостей досудового розслідування кримінальних правопорушень, вчинених дітьми надають можливість визначити особливості побудови кримінального процесуального законодавства України, його структури та змісту; унормувати підходи до специфіки відправлення правосуддя щодо дітей та визначення відповідності національної процесуальної практики міжнародним стандартам та рекомендаціям; спрогнозувати тенденції розвитку кримінального процесу із урахуванням загостреної політичної та економічної ситуації, а також сприяти подальшому розвитку ювенальної юстиції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Корецький О.П. Методологічний підхід до теорії пізнання у кримінальному процесі. URL: http://pju.nuoua.od.ua/v3_2020/20.pdf
2. Тетерятник Г.К. Уніфікація та диференціація процесуальної форми: синергетичний підхід. URL: <https://sd-vp.info/2016/unifikatsiya-ta-diferentsiatsiya-protseualnoyi-formi-sinergetichnij-pidhid/>
3. Циганюк Ю.В. Синергетика системи кримінального процесу. URL: <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/252768/250087>
4. Хабло О.Ю., Максименко О.В., Кубарева О.В. Аксіологічні засади кримінального провадження при дотриманні балансу державних та приватних інтересів. URL: http://lsej.org.ua/4_2022/93.pdf
5. Рішення ЄСПЛ по справі «Д.Л. проти Болгарії» (D.L. v. Bulgaria), № 7472/14 від 19 травня 2016 р. URL: <https://rm.coe.int/short-survey-2016-ukr/1680a1b4c1>
6. Бобечко Н.Р. Справедливість як цінність кримінального провадження. URL: <https://lj.oa.edu.ua/articles/2017/n1/17bnrtkp.pdf>

Волошанівська Т.В. СИНЕРГЕТИЧНИЙ ТА АКсіОЛОГіЧНИЙ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМіНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ВЧИНЕНИХ ДІТЬМИ

У статті розглядаються синергетичний та аксіологічний підходи до визначення особливостей досудового розслідування кримінальних правопорушень, вчинених дітьми. Вказується, що безпосередньо кримінальний процес в його широкому тлумаченні заснований на синергетичному підході, який забезпечує реалізацію його завдань та функцій незалежно від умов, в яких здійснюється кримінальне провадження та судовий розгляд, а також факторів, таких як вид кримінального правопорушення, його об'єктивні та суб'єктивні ознаки. Таким чином, через синергетичний підхід забезпечується невідворотність кримінальної відповідальності та покарання. Зазначається, що аксіологічний підхід в юридичній науці, особливо, якщо мова йде про норми процесуального права забезпечує диференціацію способів забезпечення порядку реалізації законодавством своїх завдань відповідно до об'єктивних та суб'єктивних факторів, які мають безпосереднє відношення

до кримінального правопорушення. Відповідно до міжнародних стандартів та рекомендацій, провідним принципом відправлення правосуддя відносно дітей є забезпечення їх благополуччя шляхом застосування мінімально репресивних або обрання альтернативних покаранню заходів. Крізь призму цих стандартів відтворюється аксіологічний підхід, який пом'якшує імперативність норм кримінального та кримінального процесуального законодавства. Підсумовується, що синергетичний та аксіологічний підходи в методології дослідження кримінальних процесуальних особливостей досудового розслідування кримінальних правопорушень, вчинених дітьми надають можливість визначити особливості побудови кримінального процесуального законодавства України, його структури та змісту; унормувати підходи до специфіки відправлення правосуддя щодо дітей та відповідності національної процесуальної практики міжнародним стандартам та рекомендаціям; спрогнозувати тенденції розвитку кримінального процесу із урахуванням загостреної політичної та економічної ситуації, а також сприяти подальшому розвитку ювенальної юстиції.

Ключові слова: діти, синергетичний підхід, аксіологічний підхід, досудове розслідування, кримінальне правопорушення, кримінальний процес, міжнародні стандарти, кримінальне провадження, методологія.

Voloshanivska T.V. SYNERGISTIC AND AXIOLOGICAL APPROACHES TO DETERMINING THE PECULIARITIES OF PRE-TRIAL INVESTIGATION OF CRIMINAL OFFENSES COMMITTED BY CHILDREN

The article examines the peculiarities of synergistic and axiological approaches to determining the peculiarities of pre-trial investigation of criminal offenses committed by children. It is indicated that the criminal process itself in its broad interpretation is based on a synergistic approach, which ensures the implementation of its tasks and functions regardless of the conditions in which criminal proceedings and judicial proceedings are carried out, as well as factors such as the type of criminal offense, its objective and subjective signs. Thus, through a synergistic approach, the inevitability of criminal responsibility and punishment is ensured. It is noted that the axiological approach in jurisprudence, especially when it comes to the norms of procedural law, ensures the differentiation of ways of ensuring the order of implementation of its tasks by legislation in accordance with objective and subjective factors that are directly related to the criminal offense. According to international standards and recommendations, the guiding principle of justice for children is to ensure their well-being by applying minimally repressive measures and choosing alternative measures to punishment. Through the prism of these standards, an axiological approach is reproduced, which softens the imperativeness of the norms of criminal and criminal procedural legislation. It is concluded that synergistic and axiological approaches in the methodology of research of criminal procedural features of pre-trial investigation of criminal offenses committed by children provide an opportunity to determine the features of the construction of the criminal procedural legislation of Ukraine, its structure and content; to standardize approaches to the specifics of administering justice to children and compliance of national procedural practice with international standards and recommendations; to predict trends in the development of the criminal process, taking into account the exacerbated political and economic situation, as well as to promote the further development of juvenile justice.

Key words: children, synergistic approach, axiological approach, pretrial investigation, criminal offense, criminal process, international standards, criminal proceedings, methodology.